

กระบวนการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา*

THE PROCESS OF CORRUPTION IN BUDDHIST CIRCLES

อาทิตย์ แสงเงวек

Artit Saengchawek

ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ

Piyaluk Potiwan

วินัย ผลเจริญ

Vinai Poncharoen

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand

E-mail: artit_101@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสาเหตุการทุจริตเกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษากระบวนการขั้นตอนดำเนินการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา จากสภาพปัญหาในเรื่องวิกฤตศรัทธาของพระภิกษุสงฆ์มีมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง การใช้บังคับสอดคล้องกับความเป็นจริง กลายเป็นกรณีพิพาทระหว่างรัฐกับศาสนา กลายเป็นประเด็นถกเถียงและยังหาบทสรุปร่วมกันไม่ได้ จนเป็นปัญหาไปทั่วประเทศต่อการบริหารเงินวัดเงินพระศาสนา รวมไปถึงเงินผลประโยชน์ประเภทต่าง ๆ ที่งอกเงยจากทรัพย์สินของวัดรวมทั้งที่ดินจำนวนมหาศาล ทรัพย์สินต่าง ๆ ของวัดเหล่านี้ถือเป็นศาสนสมบัติของวัดที่ต้องบริหารจัดการให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 2 พ.ศ. 2511 ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 40 แต่ปัญหาเรื่องผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนสมบัติของวัดโดยเฉพาะเรื่องเงินบริจาคต่าง ๆ จำนวนมหาศาลที่วัดได้มาจากประชาชนผู้มีจิตศรัทธาบริจาค ให้นั้น ยังมีช่องโหว่อยู่มากมาย การบริหารจัดการและการจัดทำบัญชีทางการเงินไม่โปร่งใสเป็นเหตุให้มีการทุจริต ทำให้เงินวัดรั่วไหลเป็นจำนวนมาก ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ 1) ภาครัฐ ประกอบด้วย ผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ผู้บริหารกองธรรมสนามหลวง ผู้บริหารกองบาลีสนามหลวง ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม บาลี ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 10 จำนวน 30 คน 2) ภาคประชาชนและภาคเอกชน ประกอบด้วย ผู้สื่อข่าว ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งประชาชนที่เกี่ยวข้องภายในกลุ่มโรงเรียนพระ

---

* Received 1 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 5 January 2020

ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 10 จำนวน 15 คน 3) นักวิชาการ คณาจารย์/ผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ จำนวน 5 คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็น รายบุคคล

ผลการวิจัยพบว่า

1) สาเหตุการทุจริตเกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนา พบว่า เป็นการทุจริตแบบระบบ อุปถัมภ์ และความสมประโยชน์ ที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการทุจริต คือ ความต้องการทาง เศรษฐกิจ ตำแหน่งหน้าที่เอื้ออำนวย และมีช่องโอกาส 2) กระบวนการขั้นตอนดำเนินการ ทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา พบว่า มาจากความบกพร่องในทางปฏิบัติของระเบียบที่ เกี่ยวข้อง ของระบบควบคุมงาน ความบกพร่องของการจัดทำบัญชีและทะเบียนต่าง ๆ ความบกพร่องของการตรวจสอบเงิน และวัดโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหาร การเงินของวัดไว้อย่างเป็นระบบ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะสำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ ควรกำหนดให้วัดได้มีการจัดทำรายการทางการเงินเป็นประจำทุกปี และนำส่งให้ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นผู้รวบรวม โดยกำหนดให้มีการตรวจสอบโดยผู้สอบบัญชี รับอนุญาตเป็นประจำ โดยอาจดำเนินการในลักษณะสุ่มตรวจในระยะแรก และเพิ่มระดับการ ตรวจสอบให้มากขึ้นจนถึงการตรวจสอบเป็นประจำของวัดทั้งหมด พร้อมทั้งมีจัดทำรายงาน ข้อมูลทางการเงินของวัดอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาใช้ในภาพรวม ระดับประเทศ

คำสำคัญ: กระบวนการ, ทุจริต, พระพุทธศาสนา

Abstract

This research Its objectives are 1) to study the causes of corruption in Buddhist circles, 2) to study the process of corruption procedures in Buddhist circles. From the problem of crisis in faith of the monks continuously increasing, there is using the statements which is not consistent with reality. It became a dispute between the state and religion and a matter of debate and cannot be concluded together until it became a problem throughout the country regarding the administration of monasteries, religious monuments, as well as various types of benefits which is growing from the property of the temple, including an enormous amount of land. The property of these temples is considered a religious property of the temple that must be managed in accordance with the procedures prescribed in the Ministerial Regulation No. 2 B.E. 2511 issued under the Sangha Act B.E. 2505, section 40. But the issue of benefits related to the

temple's treasures, especially the enormous amount of donations that the temple has received from people who have donated their faith, there are many mistakes. Financial management and accounting is not transparent which causes corruption causing the temple to leak a lot of information. Providers include 1) The unit of government sector consists of administrators of the National Buddhism Office, executives of Dharma Sanam Luang division, executives of Pali Sanam Luang division, administrators of Phrapariyattidharma Dharma-Pali school in Bangkok area, administrators of Phrapariyattidharma school, department of general education, group 1 and group 10, consisting of 30 people, 2) the public and private sector consists of reporters, community leaders, village philosophers including people involved within Phrapariyattidharma school, department of general education, group 1 and group 10, amount 15 people, 3) Academic staffs, lecturers and administrators of the Buddhist university, amount 5 people. This research uses in-depth interview individually.

The results of the research found that:

1) The cause of corruption in Buddhist circles is found that it is patronage system and benefits that creates the motivation for corruption is economic needs, favorable position and opportunity, 2) The process of corruption in Buddhist circles is found to be caused by the lack of practice in the relevant regulations of work control systems, the lack of deficiencies in the preparation of various accounts and registrations, the financial audit deficiencies. And most temples do not yet have a financial management structure of the temple systematically related agencies, especially the National Buddhism Office should be determined to have measurable preparation of financial reports annually, and brought to the Provincial Buddhism Office as a collector with regular audits by a certified auditor which may be conducted in a random manner in the initial stages, and increasing the level of inspection up to the routine inspection of all the temples as well as preparing financial reports for the temple systematically to be able to use the information at a national level.

Keywords: Process, Corruption, Buddhist Circles

บทนำ

พระพุทธศาสนานั้นถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติ ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนากับคนไทยได้มีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งในทางประวัติศาสตร์และในด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อ และหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาตลอดเวลายาวนาน จนทำให้เกิดการปรับตัวเข้าหากัน และสนองความต้องการของกันและกัน ตลอดจนผสมคลุกเคล้ากับความเชื่อถือและข้อปฏิบัติสายอื่น ๆ ที่มีมาในหมู่ชนชาวไทย ถึงขั้นที่ทำให้เกิดมีระบบความเชื่อและความประพฤติปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแบบของคนไทยโดยเฉพาะ อันมีรูปลักษณ์และเนื้อหาของตนเอง ที่เน้นเด่นบางแง่บางด้านเป็นพิเศษแยกออกได้จากพระพุทธศาสนาแบบไทย หรือพระพุทธศาสนาของชาวไทย วัฒนธรรมไทยทุกด้านมีรากฐานสำคัญอยู่ในพระพุทธศาสนา ถ้อยคำมากมายในภาษาไทยมีต้นกำเนิดมาจากภาษาบาลี และมีความหมายที่สืบเนื่อง ปรับ แปรหรือเพี้ยนมาจากคติในพระพุทธศาสนาแบบแผนและครรลองตามหลักการของพระพุทธศาสนา ได้รับการยึดถือเป็นแนวทางและเป็นมาตรฐานสำหรับความประพฤติ การบำเพ็ญกิจหน้าที่ และการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยทุกระดับ ทั้งสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ปกครองประเทศ และไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินคนไทยทั่วทั้งหมด ตั้งแต่องค์พระเจ้าแผ่นดินลงมาจนถึงผู้ชายชาวบ้านสามัญแทบทุกคน ได้บวชเรียนรับการศึกษา จากสถาบันพระพุทธศาสนา ดังมีประเพณีบวชเรียน เป็นหลักฐานสืบมา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556)

ซึ่งจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 4 มาตรา 79 บัญญัติว่า “รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านานและศาสนาอื่นทั้งต้องส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต (ราชกิจจานุเบกษา, 2550) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ในเรื่องแนวนโยบายแห่งรัฐ หมวด 6 มาตรา 67 บัญญัติว่า “รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา และต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่าในรูปแบบใด และพึงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินมาตรการหรือกลไกดังกล่าวด้วย (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า รัฐให้ความสำคัญกับการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเสมอมาโดยการกำหนดให้เป็นนโยบายแห่งรัฐ รวมทั้งกำหนดให้ประชาชนชาว

ไทยมีหน้าที่ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเพื่อให้มีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับนโยบายดังกล่าว

แต่ปัจจุบันปัญหาในเรื่องวิกฤตศรัทธาของพระภิกษุสงฆ์มีมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง การใช้งบประมาณไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง กลายเป็นกรณีพิพาทระหว่างรัฐกับศาสนา กลายเป็นประเด็นถกเถียงและยังหาบทสรุปร่วมกันไม่ได้ จนเป็นปัญหาไปทั่วประเทศต่อการบริหารเงินวัด เงินพระศาสนา รวมไปถึงเงินผลประโยชน์ประเภทต่าง ๆ ที่ออกงงจากทรัพย์สินของวัดรวมทั้งที่ดินจำนวนมหาศาล ทรัพย์สินต่าง ๆ ของวัดเหล่านี้ถือเป็นศาสนสมบัติของวัดที่ต้องบริหารจัดการให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (ราชกิจจานุเบกษา, 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 40 แต่ปัญหาเรื่องผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนสมบัติของวัดโดยเฉพาะเรื่องเงินบริจาคต่าง ๆ จำนวนมหาศาลที่วัดได้มาจากประชาชนผู้มีจิตศรัทธาบริจาคให้ นั้น ยังมีช่องโหว่อยู่มากมาย การบริหารจัดการและการจัดทำบัญชีทางการเงินไม่โปร่งใสเป็นเหตุให้มีการทุจริต ทำให้เงินวัดรั่วไหลเป็นจำนวนมาก (กฤติน จันทรสนธิมา, 2561)

เมื่อพิจารณาประกอบกับกฎกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ได้กำหนดหลักการในการดูแลรักษาเงินและทรัพย์สินที่วัดได้มาไว้เพียงกว้างๆ เท่านั้น การบริหารจัดการการเงินและทรัพย์สินของวัดส่วนใหญ่จึงมักทำโดยเจ้าอาวาส คณะกรรมการวัด หรือไวยาวัจกรเพียงเท่านั้น และวัดโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดไว้อย่างเป็นระบบ รวมทั้งการเผยแพร่ให้สาธารณชนรับทราบข้อมูลทางการเงินของวัดยังอยู่ในวงจำกัด และยังขาดการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบโดยหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลการบริหารการเงินของวัดอย่างเป็นระบบ (ณดา จันทรสม, 2555) ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องความไม่โปร่งใสในการบริหารจัดการทางการเงินของวัดจึงเป็นปัญหาใหญ่ ที่ควรต้องได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน เนื่องจากเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ไม่ต่างไปจากการที่ต้องเร่งรัดปราบปรามการทุจริตในภาครัฐให้หมดสิ้นไปจากประเทศไทย

จากข่าวที่ปรากฏตามสื่อต่าง ๆ “สกุ๊ปหน้า 1” ประเด็นเงินวัดเงินพระศาสนา “เงินทองวัด ไต่จับพระสีก ทางโลกล้ำเส้นทางธรรม สงฆ์ขาดพรชชา แก้วร้าวก่อกรรมหนัก” (ไทยรัฐ : 15 มิถุนายน 2561) พันตำรวจโทพงศ์พร พรหมณ์แสนท์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ยื่นร้องทุกข์ต่อกองบังคับการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ เกี่ยวข้องกับการทุจริตงบบุคลากรศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อกล่าวโทษต่อพระชั้นผู้ใหญ่ (หนังสือพิมพ์ทรศนะ, 2561) เงินอุดหนุนจากรัฐ จากสภาพจริงที่เกิดขึ้นสะท้อนเห็นว่าการใช้เงินภาษีจากรัฐในรูปแบบของการสนับสนุนงบประมาณผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในรูปของเงินสนับสนุนการศึกษา การสนับสนุนสำนักปฏิบัติธรรม การสนับสนุนงบท่อสร้าง รวมทั้งเงินนิตยภัตพระสังฆาธิการในระดับชั้นต่าง ๆ

ทำให้เกิดข้อบกพร่องช่องว่างในการบริหารงบประมาณ กรณีเกิดเหตุล่อมปราบจับ พระระดับ รองสมเด็จพระเจ้า “จับพระเจ้าใหญ่ - ลีพระเจ้าดั่ง: กวาดล้างเพื่อเร่งปฏิรูปศาสนา” (กอง บก. หนังสือพิมพ์ข่าวสด, 2561) การกล่าวหาการทุจริตในองค์กรศาสนาที่มีการยื่นฟ้องต่อพระสงฆ์ ดำเนินคดีกับพระสงฆ์และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อตรวจสอบการทุจริตในการใช้งบประมาณสนับสนุน การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม จากโครงการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่ ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ 2557 (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2538) ได้ส่งผลสะท้อนความศรัทธาต่อองค์กรพระพุทธศาสนาว่าหรือที่ สังคมไทย เรียกว่าศุนย์รวมทางจิตใจของประชาชน ที่เป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งของ พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นองค์กรในการปกครองคณะสงฆ์แต่อดีตก็มีฐานะเป็นนิติบุคคล บุคคล ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้เป็นเจ้าพนักงาน ปรากฏในบทนิยามของกฎหมายฉบับนั้นมาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้บัญญัติให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ และไว้วางใจเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวล กฎหมายอาญาที่จะต้องรับผิดชอบตามพันธกิจ 6 ด้าน ดังนี้ ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ด้าน การศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ (คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาการแก้ไขปัญหา ระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยให้เป็นรูปธรรม, 2559)

ในปัจจุบันแม้ภาครัฐจะให้ความสนใจในการดูแล สอดส่องและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนาเพียงใด แต่ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ก็ยังคงดำรงอยู่และ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากรัฐขาดความร่วมมือจากภาคส่วนอื่น โดยเฉพาะภาคประชาชน จากข้อมูล ณ วันที่ 31 มกราคม 2562 ระบุว่าวัดมีพระสงฆ์ทั่วประเทศ 37,472 วัด กระจายอยู่ ทั่วประเทศไทย (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, 2561) จึงเป็นการยากลำบากที่รัฐจะสอดส่องและดูแลได้ ทั่วถึงโดยปราศจากความร่วมมือจากประชาชน หน้าที่หลักในการเผยแผ่และสืบทอด พระพุทธศาสนาเป็นของพุทธบริษัท 4 ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา โดยเฉพาะ อย่างยิ่งอุบาสกอุบาสิกาที่มีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของ พระพุทธเจ้า รวมถึงการเอาใจใส่ทำนุบำรุงและช่วยกิจการพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการ พัฒนาและเกื้อกูลให้กิจการของพระพุทธศาสนาในอนาคตมีความมั่นคงและยั่งยืนสืบไป

จากความสำคัญของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยและปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น จึงมีความจำเป็นที่พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นองค์กรศาสนาและในฐานะนิติบุคคลจะต้องยึด หลักการบริหารจัดการที่ดี หรือหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดการตรวจสอบ ได้ รวมถึงมีการจัดทำรายงานทางการเงินที่ถูกต้อง เปิดเผยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับรู้และ ตรวจสอบ จึงเป็นประเด็นที่ต้องศึกษาถึงกระบวนการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา มีสาเหตุ ขึ้นตอน วิธีการ และกระบวนการอย่างไร โดยหากจะพิจารณาให้ดีแล้ว การบริหารการเงินที่ดี

ย่อมมีส่วนทำให้วัดหรือโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีความโปร่งใสในการบริหารการเงิน สร้างความมั่นคงให้แก่วัดหรือโรงเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งทางด้านการเงินทางด้านน่าเชื่อถือและเชื่อมั่นในการเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญต่อการเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของคนในชุมชนสังคม และประเทศชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุการทุจริตเกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษากระบวนการขั้นตอนดำเนินการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ การวิจัยปรากฏการณ์ โดยมุ่งหาหลักฐานและข้อเท็จจริง จากวิธีการหลายรูปแบบ กล่าวคือ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากคดียุติธรรมของศาล และคดีที่หน่วยงานรัฐซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการทุจริต ได้ชี้มูลความผิดและข้อกล่าวหาหรือร้องเรียนจากสำนักงาน ป.ป.ช., และสตง. รวมถึงเอกสารข้อกล่าวหาลักษณะพฤติกรรมการทุจริต เอกสารจากการประชุมสัมมนาทางวิชาการ รายงานการวิจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการทุจริต แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ได้จาก

- 2.1 การสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นรายบุคคล จากผู้ที่สามารถให้ข้อมูลสำคัญได้ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นผู้มีความรู้เป็นอย่างดี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ภาครัฐ ประกอบด้วยผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 5 คน ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมบาลี ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 8 คน ผู้บริหารกองธรรมสนามหลวง จำนวน 1 คน ผู้บริหารกองบาลีสนามหลวง จำนวน 1 คน ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 10 จำนวน 15 คน 2) ภาคประชาชนและภาคเอกชน ประกอบด้วยผู้สื่อข่าว ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งประชาชนที่เกี่ยวข้องภายในกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 10 จำนวน 15 คน และ 3) นักวิชาการ คณาจารย์/ผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ จำนวน 5 ท่าน รวม 50 คน

- 2.2 การใช้เทคนิคหรือวิธีการประชุมกลุ่มย่อย อันเป็นวิธีการระดมความคิดเห็นของกลุ่มคนตามเป้าหมาย

3. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากองค์ประกอบ 3 ประการ

- 3.1 การจัดระเบียบข้อมูล อันเป็นกระบวนการจัดการกับข้อมูลที่ได้มาจากหลากหลายวิธี เช่น ข้อมูลคดีจากคำพิพากษาของศาล ข้อมูลหรือคดี ป.ป.ช. และสตง. ชี้มูลความผิด ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล และการสังเกตการณ์ให้อยู่ในรูปของ

เอกสารที่เป็นระเบียบ สามารถเรียกมาใช้ได้สะดวก และสามารถตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือได้ง่าย โดยจะทำการให้รหัสข้อมูล เพื่อกำหนดว่าข้อมูลส่วนที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ประเด็นที่สนใจนั้น คืออะไร และอยู่ที่ไหน อยู่ในวัตถุประสงค์การวิจัยข้อใด

3.2 การแสดงข้อมูล การแสดงข้อมูลในที่นี้คือ การนำเอาหน่วยข้อมูลที่แยกหรือแตกออกเป็นส่วนย่อย ๆ และให้รหัสเรียบร้อยแล้ว นำกลับมารวมเข้ากันใหม่ให้เป็นกลุ่มตามประเด็น/หัวข้อวิเคราะห์ จุดประสงค์ของการทำเช่นนี้ก็เพื่อข้อมูลในแต่ละกลุ่ม สามารถบอกเรื่องราวเดียวกันได้อย่างมีความหมาย

3.3 การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของผลการวิจัย เป็นกระบวนการหาข้อสรุป และตีความหมายของข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงข้อมูล รวมถึงการตรวจสอบว่าข้อสรุป/ความหมายที่ได้นั้นมีความถูกต้องแม่นยำ น่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ข้อสรุปและสิ่งที่ตีความออกมานั้น อยู่ในรูปของคำอธิบาย เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์การวิจัยในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัย

กระบวนการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสาเหตุการทุจริตเกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนา พบว่า เป็นการทุจริตแบบระบบอุปถัมภ์ และความสมประโยชน์ ที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการทุจริต ด้านตัวบุคคล 1) ความต้องการทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้บุคคลต้องการสิ่งจำเป็นทางสังคม หรือความต้องการขั้นพื้นฐาน เมื่อความต้องการนั้นยังไม่ได้รับการตอบสนอง ก็จะเป็นสิ่งจูงใจให้กระทำอีกต่อไป ต่อเมื่อความต้องการขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนองแล้ว ก็จะเรียกร้องในระดับสูงขึ้นไปอีก ประกอบกับค่านิยมของสังคมไทย เป็นสังคมนักบริโภคนิยมตั้งแต่จะแสวงหาสิ่งฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ความต้องการในสิ่งจำเป็นทางสังคมก็จะมีมากยิ่งขึ้น เช่น ตำแหน่ง ยศถาบรรดาศักดิ์ ที่ดิน รถยนต์ เป็นต้น ที่นิยมยกย่องคนมั่งมี ไม่ว่าจะได้มาโดยสุจริตหรือไม่ก็ตาม จึงเป็นสาเหตุหลักที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการทุจริต 2) ตำแหน่งหน้าที่เอื้ออำนวย การที่ตำแหน่งหน้าที่เอื้อต่อการกระทำความผิด ซึ่งช่วยให้สามารถปกปิดความผิดไว้ได้ 3) มีช่องโอกาส ตามทฤษฎีระบบอุปถัมภ์ (Patron-Client) ที่เกิดขึ้นในองค์กรหรือความสมประโยชน์ ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ การให้การขอความช่วยเหลือ ความคุ้มครองการฝากเนื้อฝากตัว กับผู้ใหญ่หรือผู้มีฐานะสูงกว่า เมื่อผู้น้อยไปหาผู้ใหญ่มักจะมีของกำนัลเพื่อให้ผู้ใหญ่ให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่ตนเองต้องการ จึงมีช่องโอกาสที่จะกระทำการทุจริตขึ้นโดยง่าย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษากระบวนการขั้นตอนดำเนินการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนาพบว่า มาจากความบกพร่องในทางปฏิบัติของระเบียบที่เกี่ยวข้อง ของระบบควบคุมงาน ความบกพร่องของการจัดทำบัญชีและทะเบียนต่างๆ ความบกพร่องของการตรวจสอบเงิน เนื่องจากวัดโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดไว้อย่างเป็นระบบ จากการได้สวนข้อเท็จจริง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ได้มีคำสั่งที่ 1205/2560 ลงวันที่ 18 สิงหาคม 2560 พบว่าพฤติกรรมการของขบวนการทุจริตเงินวัดได้มีการวางแผนและแบ่งหน้าที่กันกระทำความผิดเป็นขั้นตอน โดยจะมีกลุ่มบุคคลซึ่งจะทำหน้าที่ติดต่อกับวัดต่าง ๆ โดยแจ้งว่าจะมอบเงินอุดหนุนการบูรณปฏิสังขรณ์วัดและการพัฒนาวัดให้แก่วัด แต่มีเงื่อนไขว่าวัดจะต้องมอบเงินกลับคืนเพื่อนำไปใช้ในกิจการของสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติในการจัดสรรให้แก่วัดต่าง ๆ ต่อมากลุ่มบุคคลดังกล่าวจะนำรายชื่อวัดที่เชื่อตามคำกล่าวอ้างไปจัดทำเอกสารการอนุมัติเงินอุดหนุนให้แก่วัด โดยไม่มีคำขอรับเงินอุดหนุนของวัดประกอบการพิจารณาอนุมัติเงินอุดหนุนให้แก่วัดตามขั้นตอนและระเบียบแบบแผนของทางราชการ และเมื่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ออนเงินอุดหนุนเข้าบัญชีเงินฝากของวัดแล้ว กลุ่มบุคคลดังกล่าวจะแจ้งให้วัดโอนเงินหรือรับเงินกลับคืนมาแล้วนำไปเป็นประโยชน์ส่วนตัวโดยทุจริต

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องกระบวนการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา ได้พบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับที่มีอยู่เพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินงานของวัดในประเทศไทย ยังไม่ครอบคลุมถึงการกำหนดแนวทางในการบริหารการเงินวัดในประเทศไทยให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล เพื่อความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ ขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไร

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สาเหตุการทุจริตเกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนา พบว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดแรงจูงใจในการทุจริต ด้านตัวบุคคล สอดคล้องกับ ธวัชชัย สีสูวรรณ ที่ศึกษา “พฤติกรรมการทุจริตเงินงบประมาณแผ่นดิน: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น” พบว่า เป็นการทุจริตแบบเป็นกระบวนการ โดยข้าราชการของส่วนการคลัง องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จำนวน 3 คน ร่วมมือกันยกยอกเงินงบประมาณแผ่นดิน (ธวัชชัย สีสูวรรณ, 2540)

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กระบวนการขั้นตอนดำเนินการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา พบว่า สอดคล้องกับงานวิจัย ณาตา จันทรสม ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า วัดโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดไว้อย่างเป็นระบบ การจัดทำรายงานทางการเงินตามมาตรฐานบัญชีของวัดยังไม่มีหลักฐานเด่นชัดว่า วัดมีการดำเนินการได้อย่างถูกต้อง โดยแม้ว่าวัดจะมีการบันทึก

รายรับ-รายจ่าย และจัดทำบัญชีเป็นประจำ แต่อาจเป็นบัญชีที่จัดทำขึ้นอย่างง่ายหรือตามความเข้าใจของผู้จัดทำเท่านั้น ยังไม่สอดคล้องกับหลักมาตรฐานบัญชีรับรองกันโดยทั่วไป รวมถึงยังไม่มีการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้วย (ณดา จันทร์สม, 2555) ไม่สอดคล้องกับงานวิจัย กฤติน จันทรสนธิมา ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติโดยใช้แนวทางพระราชรัฐ” ผลการวิจัยพบว่า ระบบและหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของ วัดจันเสนและวัดตากฟ้า มีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ 1) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการวัด รวมทั้งไวยาวัจกรให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ภายในวัดเป็นไปตามที่กฎกระทรวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511 ให้อำนาจไว้ 2) มีการทำหลักฐานการรับจ่ายบันทึกรายรับรายจ่าย รายงานข้อมูลทางการเงิน สอดคล้องกับวิธีการที่กำหนดในกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) 3) การเก็บรักษาเงินบริจาควัดโดยการฝากธนาคารในนามของวัด สอดคล้องกับวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511 ข้อ 5 แตกต่างกันตรงที่วัดจันเสนมียารับที่เกิดจากเงินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์จำนวนมาก 4) ทำการรายงานข้อมูลทางการเงินวัดตามลำดับขั้นของการปกครองคณะสงฆ์และรายงานสำนักงานพระพุทธศาสนา (กฤติน จันทรสนธิมา, 2561)

สรุป

กระบวนการทุจริตในวงการพระพุทธศาสนา เป็นการทุจริตแบบเป็นกระบวนการช่องโอกาสระบบอุปถัมภ์และสมประโยชน์ วัดโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดไว้อย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดกระบวนการขั้นตอนจัดทำรายงานทางการเงินตามมาตรฐานบัญชีของวัดยังไม่มีหลักฐานเด่นชัด โดยแม้ว่าวัดจะมีการบันทึกรายรับ-รายจ่าย รวมถึงยังไม่มีการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้วย จะเห็นได้จากการที่แหล่งเงินทุนของวัดส่วนมากจะมาจากเงินสะสมที่เกิดจากเงินรายได้จากบริจาค การบริหารจัดการให้การใช้แหล่งเงินทุนให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของเงินบริจาคอุปถัมภ์ จึงมีความสำคัญที่จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลที่เน้นความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ แม้ว่ากฎกระทรวงฉบับที่ 2 ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 จะระบุไว้ใน “ข้อ 5 การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกินสามพันบาท ขึ้นไปให้เก็บรักษาโดยฝากกรมการศาสนา จังหวัด อำเภอ หรือธนาคาร หรือนิติบุคคลที่กรมการศาสนาให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ให้ฝากในนามของวัด การดูแลรักษาและจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาค ให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาค” แต่การกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนว่าควรมีรูปแบบและโครงสร้างในการบริหารแหล่งเงินทุนเหล่านี้อย่างไร จึงมีนัยยะว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการดำเนินการเป็นหลัก ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นจึงควรต้องมีการกำหนดแนวปฏิบัติให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าเงินจากแหล่งต่าง ๆ เหล่านี้จะถูกนำไปใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ได้จริง เพื่อมิให้เกิดข้อ

ครหานำพาความเสื่อมเสียมาสู่เจ้าอาวาส วัด และพระพุทธศาสนาในภาพรวม รวมถึงทำให้เกิดความโปร่งใสและตรวจสอบจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของวัดได้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2511)

ประเด็นเรื่องการควบคุมค่าใช้จ่ายจะมีความสำคัญกว่ามาก การเบิกจ่ายเงินของวัดควรต้องมีกระบวนการที่จะสะท้อนถึงการบริหารจัดการที่ดี หากกำหนดให้อยู่ภายใต้อำนาจของเจ้าอาวาสเพียงผู้เดียว หรืออยู่ที่ไวยาวัจกรที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส อาจทำให้เกิดข้อครหาและความกังขาในบางกรณี ดังนั้น หากมีการกำหนดในรูปของคณะกรรมการวัดที่มีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แต่ทั้งนี้ ยังไม่มีกฎหมายใดที่ระบุอย่างชัดเจนกำหนดให้วัดมีการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ ถึงแม้ว่าในทางปฏิบัติวัดส่วนมากจะมีการตั้งคณะกรรมการวัด แต่มิได้มีกฎระเบียบใด ๆ ที่กำหนดถึงลักษณะของคุณสมบัติ การคัดเลือก การพ้นจากหน้าที่และการถอดถอน รวมถึงหน้าที่ของคณะกรรมการวัดไว้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

1. **ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย** ควรปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในกฎกระทรวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2511 ให้ทันสมัยมากขึ้น เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวประกาศใช้มาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน สมควรต้องปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรกำหนดให้วัดได้มีการจัดทำรายทางการเงินเป็นประจำทุกปี และนำเสนอให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นผู้รวบรวม โดยกำหนดให้มีการตรวจสอบโดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเป็นประจำ โดยอาจดำเนินการในลักษณะสุ่มตรวจในระยะแรก และเพิ่มระดับการตรวจสอบให้มากขึ้นจนถึงการตรวจสอบเป็นประจำของวัดทั้งหมด พร้อมทั้งมีจัดทำรายงานข้อมูลทางการเงินของวัดอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาใช้ในภาพรวมระดับประเทศ

2.2 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเร่งช่วยกันพัฒนาบุคลากรที่จะมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการทางการเงินให้แก่วัดให้มีระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การจัดอบรมไวยาวัจกรและกรรมการการวัดอย่างสม่ำเสมอ

2.3 ควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้สนับสนุนการจัดทำข้อมูลทางการเงินของวัดควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องโดยตรง เพื่อใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลให้ปรากฏต่อสาธารณชนทางสื่อออนไลน์ รวมถึงใช้ในการรายงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2538). *คู่มือการบริหารศึกษาคณะสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมศาสนา.
- กฤติน จันท์สนธิมา. (2561). *การศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติโดยใช้แนวทางประชารัฐ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- กอง บก. หนังสือพิมพ์ข่าวสด. (2561). *หนังสือพิมพ์ข่าวสด: (25 พฤษภาคม 2561)*. เรียกใช้เมื่อ 31 มกราคม 2562 จาก https://www.mebmarket.com/index.php?action=BookDetails&book_id=75299
- คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาการแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยให้เป็นรูปธรรม. (2559). *การแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยให้เป็นรูปธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนิติบัญญัติแห่งชาติ.
- ณดา จันท์สม. (2555). *รายงานวิจัยการบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธวัชชัย สีสุวรรณ. (2540). พฤติกรรมการทุจริตเงินงบประมาณแผ่นดิน: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น. ใน *ภาคนิพนธ์หลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิตสาขาพัฒนาสังคม*. สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ (พิมพ์ครั้งที่ 19)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2511). *กฎกระทรวง.ฉบับที่ 2 85,98 ก (29 ตุลาคม 2511)*.
- _____. (2550). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 124,47 ก หน้า 23 (24 สิงหาคม 2550)*.
- _____. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 134, 40 ก หน้า 17 (6 เมษายน 2560)*.
- หนังสือพิมพ์ทรนศนะ. (2561). *หนังสือพิมพ์ธรรมนำโลก : (1-31 พฤษภาคม 2561)*. เรียกใช้เมื่อ 31 มกราคม 2562 จาก <http://www.tssnnews.com/tssnnews/2018/05/31>
- หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ. (2561). *สรุปข่าวเด่นรอบวันประจำวันที 15 มิ.ย. 61*. เรียกใช้เมื่อ 31 มกราคม 2562 จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1308987>